

en el DCEC/DECH.

DERIV : *Ronyós*, V. supra; *ronyosa* f. *Ronyegut*, *-guda* adj. 'dit de l'escorça d'un arbre ple de bonys i berugues irregulars, a manera de tumors', que el DAg escriu *ronyagut*, perquè d'aquí, segons la pronúncia oriental *-agút*, s'ha extret secundàriament (ajudant-hi la influència de *ronyar*, veg. *rodó* a RODA) el substantiu *ronyac*, aplicat a aqueixos tumors, a la PnaVic (DAg), i a l'arbre mateix, a les Gavarres (*Fuyáks* 'alzines bordes' Castell d'Aro, 1964). *Ronyer*, *-era*, es diu de vegetals el suc dels quals s'ha cregut bo contra la ronya: *herba ronyera*, Morella (1961); a Pollença substantivava *royérs* f. 'herba lletrera grossa' (1964), *ronyeria Ronyada Enronyar*.

CPT : *Ronyaprès*.

¹ No conté, contra el que diu Griera (p. 241), cap mallorquinisme, en els trossos publicats: sembla que tot es redueix a la niciesca que diu a la p. 247 de *sparava(ny)* que creu derivat de 'per avall' (!); i les grafies *cayl*, *porreyl* (p. 251 etc.) el que proven és que l'escriba no pot ser mallorquí; més aviat sembla occid. pirinenc, o potser val. A cada pas hi ha casos de y per ny: segur, doncs, que *roya* vol dir *ronya* —² En el passatge anterior Chabàs imprimeix *albaraç*, i cita variant *alvaraç* del ms.: és també una malaltia cutània, anàloga a la lepra i a la sarna, no tan greu com aquella, i fastigosa com totes tres. Aquí imprimeix *embaraç* sense citar cap variant. Del context i de la comparació resulta clar que s'ha de llegir *albaraç*, que també és millor mètricament —³ Tinc a mà una cita incompleta del ribagorçà Arnau d'Erill, princ. S. xv (BABL xxix, 213 35), amb referència incompromissable a *berney* ¿Error de còpia per un *bermeyl* com aquest? —⁴ Com es dedueix de l'epítet *aranea verrina* que li posa Càssius Fèlix: «*araneas Graeci*, a serpendo, quod *herpin* [*ἑρπιν*] dicunt, *herpetes* dicunt, nos vero --- serpusculus nominamus --- in superficie cutis pustulas minutas milio similes ostendit, quam Latini vulgo *araneam verrinam* vocant». També alguns cops en la traducció de Dioscòrides (S. vi), i altres tants en el glossari Vaticà de la Reina Cristina, transmès per un còdex del S. x, però ple de mots del llatí vulgar hispànic (*cicala*, *arracla*, *impedigo*, *galapoco*, *mordaco*), traduït 'herpes' («erpinas») o «erysipela minor, milio similis, in cute» (CGL III, 596 10, 600 23).

Ronyar, V *grunyar* i *rondinar* *Ronyegut*, *ronyer*, *ronyera*, *ronyeta*, V. *rodó* (RODA) *Ronyic*, *ronyicar*, V. *grunyar* i *rondinar*

RONYÓ, antigament *renyó*, com es diu encara dialectalment, del ll vg *RENIO, -ONIS (derivat del llatí REN, RENIS), del qual provenen gairebé totes les formes romàniques □ I^a doc · fi S XIII

En les *VidesR* apareix ja amb l'assimilació moderna en el ms principal: «Con mots miracles se fesen en lo vas [sepulcre'] de Senta Martha, En C(o)lodoveus, rey de Fransa --- anec là al seu vas, e aquí él fo guarit de mot gran dolor que sofria als *ro<n>yons*, per la

qual causa él donà ---»; «l'Esperit Sant crema los peccats --- on, diu Zacaries --- cremaré --- e per aquel foc demanava ésser cremat la profeta, dién ---Crema los meus *royós* etc; purga los coratýes ---» així en el ms. més antic, P (152r1, 118r2), si bé el ms B (de matís dialectal ross no tan accentuat) porta *re<n>yos*; traduït el ll *renes* de l'original de Voragine (per als plurals ross. en *-ós* = *-ons*, *LleuresC*, 313, § 38a) També assimilat, en la *Manescalua* de Batllori (fi S XIV): «A y molts cavalls qui són affollats dels *rongnons*, e acò los esdevé per ço com són suats --- et puis --- entre-li lo vent per los lombles ---» (cf. *LLOM*, *lombie*, *AORBB* v, 211).

En altres textos, especialment els de lèxic valencià o de matís molt occidental, es troba *renyó*, com en les Glosses de Munic (que semblen ser de la B. Ribagorça, *Mélanges Chabaneau*, p. 245) «PARTS DEL cos: --- lo llombrígol --- abdomen --- los lloms o *renyons*: lumbus; les nalgues o anques ---», OPou (*Th. Pu*, 250) I de vegades, per influència de la palatal la e es canvià en i (com cast. *riñón*), forma que no prosperà en la nostra llengua: «no gos metre tela, ni greix, en *rinjó* de neguna bèstia» Balaguer, a 1313 (BABL XII, 377). Veg més cites antigues de la forma en *ei* en el DAg (*Tresor dels Pobres*) i *AlcM*

En JRoig trobem adés la forma comuna, adés la variant en *e*: «Ella tenia, / en sos retrets, / bons companyons, / qui los *renyons* / tenien calts: / ans de tres salts / li prometia / que prenys seria», on el mot té gairebé el mateix caràcter eufèmic que *companyons*; altrament també amb referència a la víscera anomenada pròpiament, o a la zona carnosa de l'esquena que la cobreix: «yo ara -m sent / mal als talons, / en los *ronyons* / pedres, arena, / dol-me la squena», «ta carn castiga / com enemiga: / porta 'n lo lom / plancha de plom, / cercòl bé stret / de ferro fret / en los *ronyons*» (vv. 4564, 16216, 10147); en l'últim Chabàs assenyala variant *renyons*, en les eds. A i B (Val 1531, Bna 1561): s'entén, doncs, que en els tres casos s'até a la lliçó del ms.

La forma popular avui en el val. central és *renyó* (*Llibret de Falla del Carrer Barques*, 1952, p 7); també a la major part del País V., i ja en el Nord: «*copró*: la part de l'esquinàs de la persona, corresponent als *renyons*», GaGirona (*Vocab Maestr*); igual cap al Sud (Albaida, J. G. M. 1935), si bé més enllà (a Teulada, id, id) reapareix la variant comuna *ronyó* També trobem *renyó* en escr. val. almenys els de llenguatge més popular (MGadea, *T del Xè* III, 111) Sovint usat en frases ponderatives: «ðbra molt important, que costaria un bòn *renyó*» (id, id I, 372); «li sobren *renyons*» 'forces' (*Llibret de la Falla Collado*, 1956).

En el cat occidental pirinenc hi ha la forma comuna a la part de l'E, Cardós i Vall Ferrera (*Fuyóns* Farrera, Tor, *royóns* Àreu, Esterri de C, 1932-4), mentre que a la part O. hi ha la forma amb e palatalitzada: al Pont de Suert al qui pateix dels *fuyóns* li recomanen anar a beure, al peu de Miravet, a la *Font dels Rnyons* (1957) A Mallorca es diu *royó* quasi pertot, però *řeyó* a la part E.-SE. (Capdepera, Manacor, Felanitx, San-